

**Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzinin
Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə 9 fevral 2020-ci ildə keçirilən növbədənənar
seçkilərin nəticələri üzrə**

İLKİN RƏYİ

I. XÜLASƏ

Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzi (SMDT) Azərbaycanda seçki sistemi, vətəndaş cəmiyyəti və demokratiyanın inkişafı yönündə çalışan tərəfsiz qeyri-hökumət təşkilatıdır. SMDT 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkilərini 9 dekabr 2019-cu ildən başlayaraq, uzunmüddətli və qısamüddətli qaydada müşahidə edib. Uzunmüddətli müşahidələrin nəticələrinə dair SMDT iki dəfə - namizədlərin qeydiyyatı¹ və seçkiqabağı təşviqat² üzrə Aralıq Hesabatlar hazırlayaraq, ictimaiyyətə təqdim edib. SMDT seçkiqabağı dövrü 18 nəfər uzunmüddətli müşahidəçi, seçki gününü isə 198 nəfər müşahidəçi ilə izləyib. Parlament seçkiləri günü SMDT ilə əməkdaşlıq edən müşahidəçilər ölkənin bütün bölgələri üzrə milli təmsilçilik əsasında təsadüfi yolla seçilmiş 150 seçki məntəqəsində Statistika Əsaslanmış müşahidə aparıblar.

Seçkilər ərəfəsində siyasi azadlıqlar, xüsusilə sərbəst toplaşmaq, birləşmək və ifadə azadlıqlarından istifadə üçün məhdudiyyətlər aradan qalxmayıb. Yerli hüquq müdafiəçilərinin siyasi məhbus hesab etdiyi 100-dən artıq azadlığa çıxması ilə bağlı siyasi iradə çatışmayıb.

2003-cü ildən etibarən Seçki Məcəlləsinin təkmilləşməsi, xüsusən də seçki komissiyalarının ölkədəki nüfuzlu siyasi qüvvələrin bərabər təmsilçiliyi əsasında formalaşması barədə yerli ictimai-siyasi institutların, habelə Avropa Şurası Parlament Assambleyası, Nazirlər Komitəsi və Venesiya Komissiyasının tövsiyələri nəzərə alınmayıb.

SMDT 9 fevral 2020-ci il parlament seçkilərinin ilkin mərhələsi – namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı prosesində kütləvi pozuntular qeydə almasa da, bu prosesə yerli icra hakimiyyəti təmsilçilərinin müdxailə hallarını, bəzi hallarda namizəd olmaq istəyən şəxslərə siyasi təzyiqləri qeydə alıb.

SMDT qeyd edir ki, növbədənənar parlament seçkiləri üzrə seçkiqabağı təşviqat dövründə siyasi müzakirələr və seçkilərə ictimai maraq əvvəlki parlament seçkiləri ilə müqayisədə xeyli aşağı olub. Təşviqat dövründə dövlət televiziyyalarında müxalif siyasi baxışlı şəxslərin iştirakı ilə hər hansı ictimai müzakirə və ya seçkinin gedişi ilə bağlı siyasi debatlar yayımlanmayıb, namizədlər arasında yerli və milli səviyyəli problemlərin müzakirəsi baş verməyib. Bəzi seçki dairələrində qeydə alınmış namizədlər seçkiqabağı təşviqat kampaniyasını sönük və istəksiz şəkildə həyata keçiriblər. Bununla da seçkiqabağı təşviqat prosesi milli səviyyəli yarışdan daha çox müxtəlif seçki dairələri ərazisində namizədlərin fərdi yarışı kimi cərəyan edib.

¹ SMDT-nin 9 fevral 2020-ci ildə keçiriləcək Milli Məclisə növbədənənar seçkilərlə bağlı Birinci Aralıq Hesabatı, <https://bit.ly/2HmbcmV>

² SMD-nin 9 fevral 2020-ci ildə keçiriləcək Milli Məclisə növbədənənar seçkilərlə bağlı İkinci Aralıq Hesabatı, <https://bit.ly/2SzEbsf>

SMDT seçki günü əvvəlki seçkilərdə baş vermiş qanun pozuntuları (bir şəxsin bir neçə dəfə səs verməsi, seçicilərin qrup halında məntəqəyə gətirilməsi, adı seçici siyahısında olmayan insanların səsvermədə iştirakı və saxta seçki bülletenlərinin qutulara atılması) qeydə alıb. SMDT ilə əməkdaşlıq edən müşahidəçilər səslərin sayılması zamanı ölkə üzrə seçki məntəqələrinin 12 faizində səslərin yekun protokollarda düzgün əks olunmadığını qeydə alıblar. Bununla yanaşı ölkə üzrə seçki məntəqələrinin 24 faizində yekun protokollar məntəqələrin qarşısında asılmayıb.

Seçki günü namizədləri təmsil edən şəxslərlə yanaşı müşahidəçilərə qarşı fiziki zorakılıq və siyasi təzyiqlər qeydə alınıb. Bu cür hallar seçki komissiyası üzvləri, yerli icra strukturları təmsilçiləri və polis iştirakı ilə qanun pozuntularına irad bildirən müşahidəçilərə qarşı baş verib.

SMDT hesab edir ki, 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkilərinin bütün mərhələlərində qeydə alınmış qanun pozuntuları və seçkiqabağı siyasi mühit azad və ədalətli seçkilərin keçirilməsinə imkan verməyib, ölkənin milli qanunvericiliyi və beynəlxalq standartları pozularaq, bu seçkilər Azərbaycan xalqının azad iradəsini ifadə etməyib.

SMDT seçki komissiyalarını qanun pozuntuları ilə bağlı bütün müraciət və şikayətləri dərhal araşdırmağa, bu prosesdə iştirak edən vəzifəli şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunması yönündə müfəviq tədbirlər görməyə çağırır. SMDT hesab edir ki, ölkədə siyasi azadlıqlarla bağlı müşahidə olunan böhranın aradan qalxması üçün hakimiyyət dövlətlə vətəndaşlar arasında siyasi inam yaratmağa cəhd göstərməli, siyasi məhbuslar tezliklə azad edilməli, Seçki Məcəlləsinin yerli ictimai-siyasi təşkilatlar, ATƏT-in Demokratik Təsistalar və İnsan Hüquqları Bürosu və Avropa Şurasının Venesiya Komissiyasının tövsiyələri əsasında təkmilləşməsi təmin edilməlidir.

II. GİRİŞ

Hazırkı İlk Rəy Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzinin (SMDT) 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkiləri günü apardığı müşahidələrin ilkin nəticələrini, o cümlədən uzunmüddətli müşahidələrinin xülasəsini əhatə edir.

Qeyd edək ki, SMDT 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkiləri üzrə fəaliyyətini uzunmüddətli və qısamüddətli müşahidəçilik əsasında həyata keçirib. Uzunmüddətli müşahidəçilik prosesi namizədlərin qeydiyyatı və seçkiqabağı təşviqat mərhələlərini əhatə etməklə, müşahidələrin nəticələri hər iki mərhələ üzrə aralıq hesabatlarda əks olunub. Uzunmüddətli müşahidə ilə bağlı hesabatlar SMDT-nin təlim keçmiş 18 nəfər könüllü müşahidəçisinin 80 seçki dairəsində apardığı monitorinqin nəticələri əsasında hazırlanıb. Müşahidəçilərin təqdim etdiyi məlumatlarla yanaşı SMDT seçki komissiyaları üzvləri, siyasi partiyalar, müxtəlif namizədlər, onların nümayəndələri ilə əlaqə saxlamaqla daxil olan məlumatları təhlil edib, zərurət yarandıqda uyğun şəxslərlə dəqiqləşdirib.

SMDT 9 fevral 2020-ci il parlament seçkiləri günü qısamüddətli müşahidəni həyata keçirmək üçün 287 vətəndaşa fərdi qaydada Mərkəzi Seçki Komissiyası və Dairə Seçki Komissiyalarında qeydiyyatdan keçməyə hüquqi yardım göstərib. Seçki komissiyalarında qeydiyyatdan keçmiş 262 müşahidəçidən 212 nəfər SMDT-nin tərəfsiz seçki müşahidəçiliyinə dair Davranış qaydalarını qəbul edərək, təşkilatın təklif etdiyi Statistika Əsaslanmış Müşahidəçilik medotu üzrə təlimlərdə iştirak ediblər. SMDT təlim keçmiş 150 müşahidəçini ölkə üzrə təsadüfi yolla seçilmiş eyni sayda seçki məntəqəsində seçki günü müşahidəçilik üçün yerləşdirib. Bununla yanaşı seçki günü 28 nəfər müşahidəçi 72 seçki dairəsi üzrə mobil qruplar şəklində fəaliyyət göstərirlər. Ümumilikdə, SMDT seçki günü 147 seçki məntəqəsində açılış, səsvermə, səslərin sayılması və seçici fəallığı üzrə 5 dəfə

hesabat qəbul edib. SMDT 9 fevral parlament seçkilər üzrə monitorinqi seçkilərin yekun nəticələri elan olunanadək davam etdirəcək.

SMDT Azərbaycanda azad, ədalətli və şəffaf seçkilərin keçirilməsi, vətəndaş cəmiyyəti və demokratiyanın inkişafı sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatıdır. SMDT 1 dekabr 2008-ci ildə, qeydiyyatı ləğv edilmiş Seçki Monitorinq Mərkəzinin (SMM) bazası əsasında yenidən təsis olunub. Xatırladaq ki, 14 may 2008-ci ildə SMM-in qeydiyyatı Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin əsassız iddiası əsasında Xətai Rayon Məhkəməsi tərəfindən ləğv edilib. Bu hadisədən sonra SMM-in təsisçisi və üzvü olmuş şəxslər SMDT-ni təsis ediblər.

SMDT (keçmiş SMM) 2001-ci ildən Azərbaycanda keçirilən 15 seçkinin monitorinqini həyata keçirib. Seçkilərin monitorinqi ilə bağlı SMDT indiyədək 14000 nəfərdən artıq vətəndaşa 600-dən çox təlim keçib və onların seçki komissiyalarında akkreditə olunmalarına hüquqi-texniki yardım göstərüb.

SMDT ATƏT-ə üzv olan ölkələrin vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarını (VCT) birləşdirən Seçkilərin Monitorinqi Təşkilatlarının Avropa Şəbəkəsi (ENEMO), Şərqi Tərəfdaşlıq ölkələrinin Vətəndaş Cəmiyyəti Forumu, Demokratik Seçkilər üzrə Avropa Platformasının (EPDE) və Yerli Seçki Müşahidəçilərinin Qlobal Şəbəkəsinin üzvüdür. SMDT seçkilərin müşahidəsi sahəsində Yerli Seçki Müşahidə Təşkilatlarının Qlobal Bəyannaməsinin³ prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərir.

III. SEÇKİQABAĞI SİYASİ MÜHİT

2015-ci ildə keçirilmiş sonuncu parlament seçkiləri ilə müqayisədə növbədənənar parlament seçkilərinə ictimai-siyasi maraq artaraq, müstəqil və müxalif gənc namizədlərin sayının artması ilə diqqət çəkib. Ancaq bəzi müxalif siyasi təşkilatlar növbədənənar seçkilər ərəfəsində siyasi azadlıqların kütləvi şəkildə pozulmasını, demokratik seçki mühitinin olmadığını əsas göstərərək, seçkilərdə iştirakdan imtina ediblər. Məsələn, 2013-cü ilin prezident seçkisi ərəfəsində təsis olunmuş Demokratik Qüvvələrin Milli Şurası əlverişli seçki mühitinin olmadığını bildirərək, növbədənənar seçkiləri boykot edib.

Seçkilər ərəfəsində siyasi azadlıqlar, xüsusilə sərbəst toplaşmaq, birləşmək və ifadə azadlıqlarından istifadə üçün məhdudiyyətlər aradan qalxmayıb. Təşviqat dövründə siyasi partiyalar və vətəndaş qrupları tərəfindən kütləvi aksiyalar və toplantıların keçirilməsi cəhdləri olmayıb. Dövlət televiziyyalarında müxalif siyasi baxışlı şəxslərin iştirakı ilə hər hansı ictimai müzakirə və ya seçkinin gedişi ilə bağlı siyasi debatlar yayımlanmayıb.

Dekabrın 11-də Avropa Şurası İnsan Hüquqları Komissarının Azərbaycana səfəri əsasında hesabat yayılıb.⁴ Hesabatda hökuməti tənqid edən jurnalistlər və sosial media fəalllarının mütəmadi olaraq müxtəlif bəhanələrlə həbs edildiyi, ifadə azadlığı ilə bağlı irəliləyişin olmadığı ictimai-siyasi fəallara qanuniliyi şübhə doğuran səyahət qadağalarının tətbiq edildiyi, ölkədə insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə çalışan vəkillərin Vəkillər Kollegiyasına üzvlükdən siyasi motivlərlə uzaqlaşdırıldığını qeyd edilir.

Yerli hüquq müdafiəçilərinin ölkədə 100-dən artıq şəxsin siyasi motivlərlə həbsdə olması ilə bağlı hesabatlarına Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 30 yanvar 2020-ci ildə keçirilən qısa sessiyasının qətnaməsində istinad edilib. AŞPA-nın Azərbaycanda siyasi məhbuslar üzrə

³ Yerli Seçki Müşahidə Təşkilatlarının Qlobal Bəyannaməsi, <https://gndem.org/declaration-of-global-principles/>

⁴ AŞPA İnsan Hüquqları Komissarının 7-12 iyul 2019-cu il Azərbaycan səfəri ilə bağlı hesabatı, <https://rm.coe.int/report-on-the-visit-to-azerbaijan-from-8-to-12-july-2019-by-dunja-mija/168098e108>

məruzəçisi Torhildur Sunna Evarsdottirin hesabatı əsasında siyasi məhbuslarla bağlı qətnamə qəbul edilib.⁵ Qətnamədə Avropa Şurasının kriteriyalarına uyğun olaraq siyasi məhbus hesab edilən şəxslərin azadlığa buraxılması, siyasi motiv olması ehtimal edilən şəxslərin işlərinin ədalətli və tərəfsiz məhkəmə tərəfindən müntəzəm baxılması, siyasi motivli həbslərin təkrarlanmaması üçün məhkəmə, prokurorluq, polis sistemi və inzibati həbslər də daxil olmaqla məhkəmə-hüquq sistemindəki problemlərə tutarlı şəkildə müdaxilə edilməsi, Avropa Məhkəməsi qərarlarının icra edilməsi Azərbaycan hökumətinə tövsiyə edilib.

2017-ci ilin martından etibarən bəzi müstəqil və müxalif veb səhifələrə ölkə daxilində giriş məhdudluğu davam edib. Bəzi hallarda Azadlıq Radiosu və Meydan TV-nin veb səhifələrinə giriş mümkün olsa da, Azadlıq qəzeti, Turan TV və Azərbaycan Saatinin səhifələri də daxil olmaqla 40-dan artıq veb səhifənin girişinə məhdudiyət aradan qalxmayıb. Xatırladaq ki, parlamentin 2017-ci ildə qəbul etdiyi normalara əsasən Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi məhkəmə qərarı olmadan internet informasiya mənbələrinə girişə məhdudiyət qoymaq səlahiyyəti əldə edib.⁶

Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının fəaliyyətinə hüquqi-siyasi məhdudiyətlər aradan qalxmayıb. “Qeyri hökumət təşkilatları (İctimai birliklər və fondlar) haqqında” və “Qrant haqqında” qanunlara 2013-2014-cü ildə edilmiş dəyişikliklər nəticəsində qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyəti və xaricdən maliyyələşməsi məhdudlaşmış. Bu qanunlara edilən dəyişikliklər VCT-lərin ianələr əldə etmək və dövlət qeydiyyatı olmadan fəaliyyət göstərmək imkanlarını çətinləşdirib. Bu sahədə mövcud olan məhdudiyətlərdən biri də Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən müstəqil QHT-lərin dövlət qeydiyyatına alınmaması və yerli icra hakimiyyətləri tərəfindən müstəqil vətəndaş qruplarının tədbirlərinə (seminar, təlim və məşğələ) imkan verilməməsidir.

Siyasi fəallara qarşı cinayət işləri ilə yanaşı son illər inzibati qaydada həbslər və cərimələr artıb. SMDT-nin bu barədə 2019-cu ildə açıqladığı hesabat əsasında bu cür hallar əsasən dinc etiraz aksiyalarının iştirakçılara qarşı tətbiq olunur⁷. Bəzi hallarda aksiya iştirakçıları polis bölmələrində işgəncə və pis rəftara məruz qalırlar.

III. SEÇKİQABAĞI HÜQUQİ MÜHİT

a) Növbədənənar parlament seçkilərinin təyin edilməsi

Azərbaycan Konstitusiyasına görə, qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 5 il müddətinə seçilən 125 deputatdan ibarətdir.

Parlamentdə çoxluq təşkil edən Yeni Azərbaycan Partiyasından olan deputatların təşəbbüsü ilə Milli Məclis 2 dekabr 2019-cu ildə beşinci çağırış Milli Məclisin buraxılması üçün ölkə prezidentinə müraciət qəbul edib. Prezident qərarın Konstitusiyaya uyğun olub-olmadığını müəyyən etmək üçün Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu göndərib. Konstitusiya Məhkəməsi qərarın və bu qərar əsasında prezidentin parlamenti buraxmasının Konstitusiyanın 98-2-ci maddəsinə uyğun olması barədə qərar qəbul edib. Bundan sonra ölkə başçısı Milli Məclisin buraxılması və növbədənənar parlament seçkilərinin keçirilməsi ilə bağlı sərəncam imzalayıb. Bununla da 2020-

⁵ AŞPA-nın Azərbaycanda siyasi məhbus işləri ilə bağlı 2322 sayılı Qətnaməsi, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28584&lang=en>

⁶ İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında qanun: <http://e-qanun.gov.az/framework/3525>

⁷ SMDT-nin siyasi motivli inzibati həbslərlə bağlı Hesabatı, <https://smdtaz.org/az/siyasi-motivli-inzibati-h%c9%99bsl%c9%99r-2/>

ci ilin noyabrına nəzərdə tutulan parlament seçkiləri vaxtından 9 ay öncə - 9 fevral 2020-ci ilə təyin edilib.

Qeyd edək ki, 26 sentyabr 2016-cı ildə keçirilən referendum nəticəsində Konstitusiyaya əlavə edilən 98-1-ci maddə prezidentin Milli Məclisi buraxması və növbədənənar seçkilərin təyin etməsinin ümumi qaydalarını müəyyən edir. Ancaq növbədənənar seçkilərlə bağlı bu müddəadan istifadə ölkənin müxtəlif ekspertləri və siyasi institutları arasında fikir ayrılığı yaradıb. Bəzi ekspertlər Konsitusiyanın parlamentə özünü buraxmaq və ya özünü buraxmaq üçün prezidentə müraciət etmək səlahiyyəti vermədiyini, bu səbəbdən prezidentin bu qərar əsasında parlamenti buraxmasının Konstitusiyaya uyğun olmadığını iddia ediblər.

b) Seçki qanunu

Parlament seçkilərinin keçirilməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Seçki Məcəlləsi, həmçinin Siyasi partiyalar haqqında qanun, Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında qanun, Cinayət Məcəlləsi, İnzibati Xətalər Məcəlləsi və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir.

2010-cu il parlament seçkilərini uzunmüddətli qaydada müşahidə etmiş ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun Yekun hesabatında yer alan tövsiyələr, habelə daha öncəki illərdə Avropa Şurasının Venesiya Komissiyasının Seçki Məcəlləsinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı irəli sürdüyü tövsiyələr⁸ son 10 il ərzində nəzərə alınmayıb, bu yöndə hər hansı dəyişikliklər baş verməyib.

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin son iclasında Azərbaycanda seçki hüquqlarının pozuntusu ilə bağlı Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin (AİHM) Nemat Əliyev qrupu üzrə qərarların icra vəziyyətini müzakirə edib.⁹ Azad seçkilərin keçirilməsi üçün irəliləyişin olmadığını vurğulayan Komitə Seçki Məcəlləsinin təkmilləşdirilməsi, seçki şikayətlərinə baxan seçki komissiyalarının və məhkəmələrinin müstəqilliyinin təmin olunması üçün öncəki qərarların icrası yönündə Azərbaycan hökumətini təcili addımlar atmağa çağırıb. Qeyd edək ki, 2005-ci il parlament seçkilərindən sonra AİHM Azərbaycandan daxil olan 60-dan artıq şikayət üzrə seçki pozuntularını (namizədlərin qeydiyyatı, səsvermə və səslərin sayılması üzrə pozuntular) tanıyan 23 qərar qəbul edib.¹⁰

IV. SEÇKİ GÜNÜ ÖNCƏSİ VƏZİYYƏT

a) Namizədlərin qeydiyyatı

Namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı prosesi 6 dekabr 2019-cu ildə başlayıb və 17 yanvar 2020-ci ilədək davam edib. MSK-nın açıqlamasına görə, namizədliyini irəli sürən 1774 nəfər imza vərəqələrini doldurub geri versə də, onlardan 1637 nəfərin namizədliyi qeydə alınıb. Sonrakı müddətdə 321 nəfər namizədliyini geri götürüb, 2 nəfərin namizədliyi isə ləğv edilib. Seçki günü 125 seçki dairəsi üzrə adı seçki bülletenlərində olan namizədlərin sayı 1314 olub.¹¹ Namizədlərdən 305 nəfər 19 fərqli siyasi partiyanın üzvü olmaqla digərləri bitərəf kimi qeydə alınıb¹².

⁸Venesiya Komissiyası və ATƏT/DTİHB-nin Azərbaycanda seçki hüququ və seçki idarəçiliyi ilə bağlı birgə tövsiyələri <https://www.osce.org/odihr/elections/azerbaijan/41715>

⁹ https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=090000168098cf9d

¹⁰ Seçki hüququnun pozulması ilə bağlı qərarları əhatə edən "Nemat Əliyev" qrupu, <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=004-1773>

¹¹ MSK sədrinin açıqlaması, 8 fevral 2020, <https://bit.ly/2OFohf2>

¹² MSK sədrinin açıqlaması, 8 fevral 2020, <https://bit.ly/2OECskm>

SMDT-nin müşahidələri göstərir ki, seçkidə iştirak edən siyasi partiyaların təmsilçilik sayı ötən illərlə müqayisədə xeyli aşağı olub. Ümumilikdə, 5 siyasi partiyanın (Yeni Azərbaycan, Müsavat, Ümid, Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi və Vətəndaş Həmrəyliyi partiyaları) və 2 qeyri-rəsmi seçki blokunun (REAL Cümhuriyyətçilər və Hərəkət ittifaqları) namizədləri digər siyasi partiya və qruplarla müqayisədə nisbətən çox seçki dairəsində namizədlə təmsil olunublar. Bununla belə son iki parlament seçkiləri ilə müqayisədə partiya və qeyri-rəsmi seçki blokları tərəfindən irəli sürülən namizədlərin sayı öz təşəbbüsü ilə namizəd olan şəxslərdən az olub.

SMDT bəzi bölgələrdə müxalif və müstəqil namizədlərə, yaxınları və qohumlarına yerli icra qurumları, işlədikləri müəssisələrin rəhbərliyinin təzyiqlər göstərdiyini müəyyən edib. Bəzi hallarda seçicilər namizədlərə verdikləri imzalardan imtinaya məcbur ediliblər. Məsələn, 91 sayılı Ucar seçki dairəsi üzrə Müsavat partiyasının irəli sürdüyü namizəd Teymur Məmmədov ona imza verən seçicilərə təzyiqlər edildiyini, bəzi şəxslərin imtina ərizəsi yazmağa məcbur qaldığını bildirib. DSK sədri Abdulrəzaq Abbasov namizədə bildirib ki, imzaları təqdim etdikdən sonra 15 nəfər ərizə ilə müraciət edərək, ona verdikləri imzalarını geri götürüblər.

SMDT bəzi namizədlərin yerli icra strukturları vasitəsilə öz namizədliklərini geri çəkdiyini qeydə alıb. Məsələn, 57 sayılı Kürdəmir seçki dairəsində müstəqil namizəd Ruhyyə Yaqubova DSK sədri Əbülfət Mikayılov və Kürdəmir rayon icra hakimiyyətinin təzyiqləri nəticəsində öz namizədliyini geri götürməyə məcbur edilib.

Ağsu rayon icra hakimiyyətinin nümayəndələri 87 sayılı Ağsu-İsmayilli seçki dairəsindən qeydə alınmış müstəqil namizədlər Kamil Həmidov, Ayaz Qocamanov və Aytən Piriyyəvaya təzyiqlər edərək, öz namizədliklərini geri götürmələrini tələb ediblər. Eyni cür halla 88 sayılı Göyçay seçki dairəsində Milli İstiqlal Partiyasının namizədi Teyyub Hüseynli də üzləşib. O, namizədliyini geri götürməsi üçün qohumlarına təzyiqlər edildiyini bildirib.

Müşahidəçilər namizədliyin geri götürülməsi ilə bağlı təzyiqlər hallarını 21 seçki dairəsində qeydə alıblar. Bu dairələrdə 44 nəfər yerli icra hakimiyyəti strukturlarının təzyiqləri nəticəsində namizədliyini geri götürdüyünü bildirib.

b) Seçkiabağı təşviqat

Seçki Məcəlləsinə əsasən seçkiabağı təşviqat səsvermə gününə 23 gün qalmış başlayır və səsvermənin başlamasına 24 saat qalmış dayandırılmaqla ümumilikdə 22 gün davam edir. 9 fevral 2020-ci il növbədənkənar parlament seçkiləri üçün təşviqat 17 yanvarda başlayaraq, fevralın 8-də başa çatıb.

Qanuna əsasən seçkiabağı təşviqat kütləvi informasiya vasitələri ilə, kütləvi tədbirlərin (yığıncaqlar və vətəndaşlarla görüşlər, kütləvi müzakirələr, söhbətlər və s.) keçirilməsi, çap olunmuş, audiovizual və digər təşviqat materiallarının buraxılması və yayılması yolu ilə və qanunla qadağan edilməyən digər üsullarla aparıla bilər¹³.

Əvvəlki seçkilərdən fərqli olaraq, müxalif siyasi partiya və təşkilatlar MSK-da seçki bloku kimi qeydiyyatdan keçməyiblər. Seçki Məcəlləsinə görə, siyasi partiyaların seçki blokları ən azı iki siyasi partiya tərəfindən yaradıla bilər. Eyni zamanda qanuna görə, seçki dairələrinin 60-dan çoxunda namizədləri qeydə alınmış siyasi partiyaların dövlət teleradio verilişləri təşkilatının kanallarında ödənişsiz efir vaxtı almaq hüququ var.¹⁴

¹³ Seçki Məcəlləsi, Maddə 74

¹⁴ Seçki Məcəlləsi, Maddə 80

Hakim Yeni Azərbaycan partiyası tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş 123 nəfərin hamısı qeydiyyatda alınıb. Bununla da YAP-ın namizədləri pulsuz efir vaxtı haqqı əldə etsələr də, başqa partiya və blokların eyni imkanı olmadığını əsas gətirərək, partiya rəhbərliyi ödənişsiz efir vaxtından imtina edib.

İctimai Televiziyada ödənişli efir vaxtı ilə bağlı qiymətlər bahalıqına görə bir çox deputatlığa namizədlər üçün əlverişli olmayıb.¹⁵ Bu mərhələdə televiziyalarda təşkil olunan müzakirələr ölkədə siyasi plüralizmin təmin edilməsi üçün yetərli olmayıb və seçki prosesinin obyektiv işıqlandırılması təmin edilməyib. Bu səbəbdən də namizədlərin böyük əksəriyyəti öz təşviqat kampaniyasını sosial media platformaları – Facebook, Youtube və Instagram üzərindən qurmağa üstünlük verib. Bu sahədə müxalif və müstəqil namizədlər xüsusilə fərqlənsə də, bəzi hallarda kiberhücumlara məruz qalıblar. Məsələn, fevralın 3-də Müsavat Partiyasının Facebook səhifələri, həmçinin partiya yaxın mətbuat orqanı olan “Basta” veb portalı ələ keçirilib, səhifələrdə izləyicilərin sayı azaldılıb. Bəzi seçki dairələrində qeydə alınmış namizədlər seçkiqabağı təşviqat kampaniyasını sönük və istəksiz şəkildə həyata keçiriblər. Məsələn, müşahidəçilər 57 seçki dairəsində 170 nəfər namizədin seçkiqabağı təşviqatı heç bir formada aparmadığını qeydə alıblar.

SMDT seçkiqabağı təşviqat dövründə qarşıduran siyasi tərəflər və ayrı-ayrı namizədlər arasında rəqabət mühiti ilə bağlı dəyərləndirmə apararaq, ölkə üzrə seçkiqabağı təşviqat prosesinin milli səviyyəli yarışdan daha çox müxtəlif seçki dairələri ərazisində namizədlərin fərdi yarışı kimi cərəyan etdiyini müəyyən edib.

SMDT ilə əməkdaşlıq edən müşahidəçilər yerli icra orqanlarının seçki prosesinə müdaxilələri, habelə inzibati istifadə halları qeydə alıblar. Məsələn, 63 seçki dairəsində yerli icra hakimiyyətləri tərəfindən iqtidaryönlü namizədlərlə görüşə seçicilərin təzyiqlə gətirilməsini və 27 seçki dairəsində namizədlərə görüş üçün ayrılmış yerlərin (açıq və qapalı) əlverişli olmadığını qeydə alıblar. Bu mərhələdə həmçinin müşahidəçilər namizədlərin təbliğat-təşviqat materiallarının 46 seçki dairəsində məhv edilməsi hallarını bildiriblər.

c) Seçici siyahıları

Qanuna əsasən MnSK-lar seçicilərin tanış olması və əlavə dəqiqləşdirmələr aparılması üçün seçici siyahılarını səsvermə gününə azı 35 gün qalmış təqdim edir və bunun üçün müvafiq şərait yaradır.¹⁶ Bu məqsədlə seçici siyahıları səsvermə otağından kənarında, seçicilərin yaxşı görə biləcəyi və gediş-gəliş üçün asan olan yerlərdə məlumat lövhələrində yerləşdirilməli, lövhələrin quruluşu və yeri qanunvericiliyin tələblərinə cavab verməlidir. Ancaq müşahidəçilər bir çox seçki dairələrində seçici siyahılarının uyğun və əlverişli qaydada seçki məntəqələrində asılmadığını müəyyən ediblər. Bəzi məntəqələrdə isə seçici siyahıları açıq yerlərdə yerləşdirilməyib. Məsələn, 15 sayılı Yasamal birinci seçki dairəsinin 14 sayılı məntəqəsi, 16 sayılı Yasamal ikinci seçki dairəsinin 2 sayılı məntəqəsi, 31 sayılı Suraxanı ikinci seçki dairəsinin 30 sayılı məntəqəsi, 45 sayılı Abşeron seçki dairəsinin 7 sayılı məntəqəsində seçici siyahıları məlumat lövhələrinə yerləşdirilməyib.

Bəzi məntəqələrdə seçicilər adlarını seçici siyahılarında tapa bilməyiblər. Bir çox məntəqələrdə isə seçici siyahılarında vəfat edən və ölkədən köçən şəxslərin adlarına rast gəlinib. Məsələn, 36 sayılı Xətai dördüncü seçki dairəsinin 10 sayılı məntəqəsi, 12 sayılı Qaradağ-Binəqədi-Yasamal seçki dairəsinin 2 sayılı məntəqəsi, 59 sayılı Salyan seçki dairəsinin 10 sayılı məntəqəsi, 23 sayılı Nəsimi-

¹⁵ Ödənişli seçkiqabağı təşviqata qoşulması ilə bağlı MSK-ya məlumat təqdim etmiş KİV-lər, <http://www.msk.gov.az/az/newsmsk/1103/>

¹⁶ Seçki Məcəlləsi, Maddə 48.

Səbail seçki dairəsinin 8 sayılı məntəqəsi, 8 sayılı Binəqədi birinci və 99 sayılı Şəmkir kənd seçki dairələrinin bir sıra məntəqələrində belə hallar qeydə alınıb.

d) Seçki komissiyalarının fəaliyyəti

Müşahidəçilərin qeydə aldığı əsas çatışmazlıq seçki komissiyalarının fəaliyyətində şəffaflıq prinsipinin pozulması halları olub.

Bir çox dairələrdə namizədlərin səlahiyyətli nümayəndələrinin DSK-ların iclaslarında iştirakına maneə törədilib, iclaslar haqqında onlara öncədən məlumat verilməyib, iclasda iştirak edən səlahiyyətli nümayəndələrin sayına məhdudiyət qoyulub. Müşahidəçilər bu cür halları 21 saylı Nəsimi birinci, 73 saylı Lənkəran şəhər, 74 saylı Lənkəran kənd, 36 saylı Xətai dördüncü, 15 saylı Yasamal birinci, 9 saylı Binəqədi, 34 saylı Xətai ikinci, 26 saylı Sabunçu birinci, 28 saylı Sabunçu üçüncü, 63 saylı Sabirabad birinci seçki dairələrində qeydə alıblar.

MSK-nın iclaslarını müşahidə etmək üçün müraciət edən vətəndaşların ərizələrini bu qurumun katibliyi əqlabətən səbəb göstərmədən rədd edib. Məsələn, SMDT-nin icraçı direktoru Məmməd Məmmədzadə, ictimai fəallar Əbülfəz Qurbanlı və Tural Ağayev MSK-nın iclaslarını müşahidə etmək üçün yanvarın 19-da ərizə ilə müraciət etsələr də, seçki gününədək onların ərizələri təmin olunmayıb.

MSK fəaliyyətini əsasən qanunla müəyyən edilmiş müddətdə həyata keçirsə də, namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı dövründə bu qurumun onlayn məlumat mərkəzi çalışmayıb. Xüsusilə namizədlərlə bağlı məlumatların açıqlanması bu mərhələnin sonunadək yubanıb. SMDT namizədlərlə bağlı məlumatların onlayn məlumat mərkəzində yerləşdirilməməsinin səbəblərini öyrənmək üçün MSK-ya informasiya sorğusu göndərsə də, bu sorğuya cavab verilməyib. Ancaq namizədlərin irəli sürülməsi mərhələsi başa çatandan sonra məlumatlar 11 yanvar 2020-ci ildə onlayn məlumat mərkəzinə yerləşdirilib. Yerləşdirilən məlumatlarda isə namizədlərin imza vərəqlərini götürməsi, geri qaytarması və qeydə alınması tarixləri ardıcılığı ilə göstərilməyib.

V. SEÇKİ GÜNÜ MÜŞAHİDƏ

a) Seçki günü müşahidə metodologiyası və müşahidəçilərin yerləşməsi

SMDT qabaqcıl və sınıanmış seçki monitorinqi metodologiyasından istifadə edir. Metodologiyanın əsasını təşkil edən statistik prinsiplər və sürətli cavablaşma texnologiyası seçki hərəkətlərinin – məntəqənin açılış, səsvermə, qapanış və səssayma proseslərinin – keyfiyyətini milli səviyyədə sistemli şəkildə dəyərləndirməyə imkan verir.

SMDT seçki günü milli təmsilçilik qaydasında seçilmiş təsadüfi məntəqələrdə 150 müşahidəçi ilə təmsil olunub. Bu metod sayəsində SMDT əminliklə ölkə üzrə keçirilən seçkinin keyfiyyəti ilə bağlı ictimaiyyətə dəqiq və hərtərəfli məlumat verə bilər.

SMDT-in tətbiq etdiyi metod hər birinin eyni səviyyədə təsadüfi seçilmə şansı olan təxminən 5400 məntəqə arasından sırf təsadüfi qaydada seçilmiş məntəqələri əhatə edir. Bununla da bu metod qərəzlilik ehtimalını ortadan qaldırır. Bundan əlavə coğrafi mənada təmsilçilik qaydası qorunur və bütün bölgələr və seçki dairələri təmsil olunur. Eyni zamanda, müşahidəçilər hər bir seçki dairəsi üzrə həmin dairədə olan seçki məntəqələrinin sayına mütənasib şəkildə bölünərək təmsilçilik prinsipini qorumuş olurlar.

SMDT 9 fevral 2020-ci il parlament seçkilərində fərdi qaydada Mərkəzi Seçki Komissiyası və Dairə Seçki Komissiyalarında qeydiyyatdan keçmiş 212 nəfərə Statistika Əsaslanmış Müşahidəçilik metodu üzrə təlimlər keçib. Təlimlərdə müşahidəçilərə seçki günü səsvermə və səslərin sayılması qaydaları, səsvermənin nəticələrinin protokolda tərtib olunması, mümkün hüquq pozuntularına dair rəyin və şikayətlərin hazırlanması, müstəqil müşahidəçilik üzrə davranış qaydaları və seçici fəallığının hesablanması üsulu öyrədilib. SMDT-nin könüllüləri seçki günü 147 seçki məntəqəsində açılış, səsvermə, səslərin sayılması və seçici fəallığı üzrə 5 dəfə hesabat qəbul edərək, dəqiqləşdirib və təhlil ediblər. Hazırkı sənəd 9 fevral parlament seçkilər üzrə monitorinqin ilkin nəticələrini əhatə edir.

Seçkilərin müşahidəsinin tərkib hissəsi kimi SMDT konkret və hüquqi müstəviyə çıxarıla biləcək informasiyalar toplayaraq seçki sistemini daha da inkişaf etdirmək niyyətindədir.

b) Seçki məntəqələrinin təşkili və açılışı

Səsvermə başlamazdan öncə müşahidəçilər seçki məntəqələrinin təşkili və açılması zamanı müşahidə aparılan məntəqələrdə cüzi problemlər qeydə alıblar. Məsələn, seçki məntəqələrinin 8 faizində seçki qutuları möhürlənməzdən əvvəl boş olması nümayiş etdirilməyib. Eyni zamanda seçki məntəqələrinin 24.8 faizində qeydiyyatda olan seçicilərin sayı elan olunmayıb. Seçki məntəqələrinin 27.6 faizində isə qəbul edilmiş seçki bülletenlərinin sayı elan olunmayıb. Müşahidə edilən məntəqələrin 15 faizinin quruluşu müşahidə üçün əlverişli olmayıb. Seçki məntəqələrinin 8.3 faizində səsvermə vaxtından gec başlayıb.

c) Səsvermə prosesi

SMDT ilə əməkdaşlıq edən müşahidəçilər 9 fevral 2020-ci il parlament seçkilərində səsvermə prosesində ənənəvi qanun pozuntuları qeydə alıblar. Bu hallar qanunla nəzərdə tutulmuş seçki hərəkətlərinə əməl edilməməsinə yönələrək, kütləvi və məqsədyönlü şəkildə baş verib. Nəticədə pozuntular xarakter etibarilə seçki prosesinin qanuniliyinə və səsvermənin nəticələrinə mənfi təsir edib.

SMDT qeydə alınmış pozuntuları aşağıdakı qaydada qruplaşdırıb:

Pozuntunun adı	Məntəqə sayı (faiz)
Seçicilərin barmaqları yoxlanılmadan səsverməyə buraxılması	48.6
Adı seçici siyahısında olmayan seçicilərin səsverməyə buraxılması	47.9
Səsvermə zamanı gizliliyin pozulması	35.2
Bir şəxsin bir-neçə dəfə səsvermədə iştirakı	29.6
Saxta bülletenlərin seçki qutusuna atılması	21.8
Seçicilərin qrup halında səsverməyə gətirilməsi	42.3
Seçici siyahısını imzalamadan seçicilərin səsverməyə buraxılması	18.3

d) Səslərin sayılması

Müşahidəçilər səslərin sayılması zamanı prosesin keyfiyyətinə təsir edən ciddi qanun pozuntularını qeydə alıblar.

SMDT bu pozuntuları aşağıdakı kimi qruplaşdırıb:

Pozuntunun adı	Məntəqə sayı (faiz)
İstifadə olunmamış bülletenlərin sayılıb ləğv edilməməsi	30.8
Səsvermənin nəticələrinin protokollarda yanlış əks olunması	53.3
Səslərin sayılması prosesi açıq keçirilməməsi	39.2
Protokolun surətinin müşahidəçilərə verilməməsi	37.7

e) Seçici fəallığı

SMDT ilə əməkdaşlıq edən müşahidəçilər təsadüfi seçilmiş məntəqələrdə seçki qutusuna bülleten atmış hər bir seçicinin sayını hesablayıblar. Müşahidəçilər Mərkəzi Seçki Komissiyasının gün ərzində bildirdiyi seçici fəallığı üzrə rəqəmlərdən ciddi şəkildə fərqlənən, xeyli aşağı seçici fəallığı qeydə alıblar. Əvvəlki seçkilərdən fərqli olaraq MSK bu seçkidə seçici fəallığı ilə bağlı göstəriciləri seçki məntəqələri səviyyəsində deyil, yalnız dairə seçki komissiyaları səviyyəsində açıqlayıb. Bu seçki prosesinin şəffaflığı və mühüm seçki informasiyasının çatımlılığı ilə bağlı ciddi geriləmədir. Qeyd edək ki, 2018-ci ildə SMDT müşahidəçilərin verdiyi rəqəmlərlə MSK-in məntəqə seçki komissiyaları səviyyəsində açıqladığı rəsmi rəqəmləri müqayisə etmiş, bu rəqəmlər arasında əhəmiyyətli dərəcədə uyğunsuzluqlar aşkar etmişdi. Bununla da 2020-ci il seçkilərində seçici fəallığı üzrə göstəricilərin məntəqə seçki komissiyaları səviyyəsində açıqlanmaması MSK-in rəsmi nəticələrini şübhəli altına qoyur və SMDT-yə alternativ təhlil imkanı vermir.

f) Seçki günü müşahidəçilərə təzyiq halları:

- 21 sayılı Nəsimi birinci seçki dairəsinin 8 sayılı məntəqəsində müşahidəçi Sərvin Aslanov məntəqənin qarşısında toplanmış şəxslərin həmin ərazidə qeydiyyatda olmadığını müəyyən edib, onların məntəqədən uzaqlaşdırılmasını bildirib. Bu zaman kənarında dayanmış mülki geyimli şəxs ona yaxınlaşaraq, özünü hüquq-mühafizə orqanı əməkdaşı kimi təqdim edərək həmin ərazini tərk etməyi tələb edib;
- 113 sayılı Şəki şəhər seçki dairəsinin 16 sayılı məntəqəsində müşahidəçi Natiq İsmayılova iş yerindən zəng vurulub, seçki məntəqəsini tərk etməsi tapşırılıb, əks halda haqqında ölçü götürüləcəyi ilə bağlı xəbərdarlıq edilib.
- 75 sayılı Lənkəran-Masallı seçki dairəsinin 21 sayılı seçki məntəqəsinə adları qeydiyyatda olmayan seçicilərin gətirilməsinə etiraz edən müşahidəçi Kazım Həsənov MnSK sədrinin təzyiqlərinə məruz qalıb.
- 28 sayılı Sabunçu ikinci seçki dairəsi 20 sayılı seçki məntəqəsində bir nəfər anasının yerinə etibarnamə ilə səs vermək istəyib, müşahidəçi Atabəy Məhərrəmzadə bunun qanunsuz olduğunu bildirərək etiraz edib. Bu zaman MnSK sədri məntəqəyə polis çağıraraq müşahidəçini səsvermə otağından çıxarıb.
- 125 sayılı Zəngilan-Qubadlı seçki dairəsinin 42 sayılı məntəqəsində Naxçıvanda qeydiyyatda olan şəxs məntəqədə səs verib, bununla bağlı iradəni bildirən müşahidəçi Mircavid Ağalova komissiya üzvü Məhəmməd Məmmədov sərt reaksiya verərək müşahidəçini təhqir edib.
- 16 sayılı Yasamal ikinci seçki dairəsinin 9 sayılı məntəqəsində MnSK sədri Sədaqət Seyidzadə və digər komissiya üzvləri müşahidəçi Günay Bodurova ilə kobud davranaraq onların ayaq

üstə müşahidə aparmalarına icazə verməyib. Müşahidəçi barmağına sprej vurulmuş şəxsin səs verməsinin video çəkilişini aparmaq istəyərkən MnSK sədri hücum edərək telefonu əlindən alıb.

- 22 sayılı Nəsimi ikinci seçki dairəsinin 22 sayılı məntəqəsində qrup halında seçicilərin məntəqəyə gətirilməsi halları baş verib. Müşahidəçi Ədhəm Laçınov bunun qanun pozuntusu olduğunu bildirərək baş verən halı telefonla videoya çəkmək istəsə də MnSK sədri ona hücum edərək çəkilişin qarşısını almaq istəyib, hətta müşahidəçinin telefonunu əlindən almağa çalışıb.
- 67 sayılı Cəlilabad şəhər seçki dairəsinin 5 sayılı məntəqəsində müşahidəçi Anar Məlikov səslərin sayılması ilə bağlı protokolu istəsə də ona verilməyib. Bu səbəbdən o, DSK-ya şikayətə gedib. DSK sədri isə onun şikayətini dinləməyib, əksinə DSK-ya polis çağıraraq. Məlikovu polis şöbəsinə aparıblar. O, axşam 9-10 radələrində sərbəst buraxılıb.

Seçki günü qeydə alınmış digər pozuntu halları üzrə məlumatları SMDT-nin veb saytından əldə edə bilərsiniz: <https://smdtaz.org/az/secki-gunu-qeyd%c9%99-alinmis-pozuntu-hallari/>

V. NƏTİCƏLƏR VƏ TÖVSIYYƏLƏR

SMDT 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkilərinin monitorinqinin nəticələrinə dair aşağıdakı ilkin rəyə gəlib:

- 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkiləri dövründə siyasi azadlıqlar, xüsusən də söz və mətbuat azadlığı, birləşmək və sərbəst toplaşmaq azadlığı sahəsində məhdudiyətlər azad və demokratik seçki mühitinin təmin olunmasına imkan verməyib. Siyasi fəallar və jurnalistlərə qarşı təzyiqlər səngiməyib, ölkədə 100-dən artıq siyasi məhbusun azadlığa çıxması təmin olunmayıb.;
- Növbədənənar parlament seçkilərində namizədlərin qeydiyyatı dövrü ciddi pozuntularla müşayiət olunmasa da, siyasi hakimiyyət namizədlərin sayını süni olaraq artırmaqla ölkədə rəqabətli mühit olduğunu nümayiş etdirməyə çalışıb;
- Seçkiqabağı təşviqat dövründə müxalif və müstəqil namizədlərin seçicilərlə görüşlərinin təşkili məhdudiyətlərlə üzləşib. Yerli icra strukturları iqtidaryönlü namizədlərin seçicilərlə görüşlərinin təşkilinə cəlb olunaraq, inzibati resurslardan sui-istifadə ediblər. Bununla da əksər seçki dairələrində namizədlər arasında bərabər və ədalətli siyasi rəqabət şəraiti təmin olunmayıb;
- Növbədənənar parlament seçkilərində seçkiqabağı təşviqat kampaniyası 2015-ci il seçkilərində olduğu kimi televiziya da ictimai müzakirələr keçirilmədən, seçicilərin məlumatlandırılması zəruri şəkildə təmin edilmədən baş tutaraq, milli səviyyəli siyasi rəqabət formasında deyil, müxtəlif seçki dairələri üzrə namizədlər arasında fərdi yarış kimi keçib;
- Mərkəzi Seçki Komissiyası da daxil olmaqla əksər seçki komissiyaları seçki prosesində şəffaflığın təmin edilməsinə çalışmayıb. MSK namizədlərin qeydiyyatı dövrünün gedişi barədə ictimaiyyəti təfəssilatlı qaydada məlumatlandırmayıb, habelə seçki günü seçki məntəqələri üzrə seçici fəallığına dair məlumatları gizlətməklə seçki prosesində aşkarlığı qorumayıb;

- Növbədənənar parlament seçkiləri günü ölkə üzrə seçki məntəqələrində səsvermə zamanı xeyli sayda qanun pozuntuları, xüsusən də seçicilərin səsverməyə qrup halında gətirilərək müxtəlif məntəqələrdə səsverməsi, bir şəxsin bir neçə dəfə səs verməsi və saxta bülletenlərdən istifadə halları qeydə alınıb, bununla da ölkə üzrə səsvermənin qanuni nəticələri şübhə doğurub;
- 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkilərinin bütün mərhələlərində qeydə alınmış qanun pozuntuları və seçkiqabağı siyasi mühit azad və ədalətli seçkilərin keçirilməsinə imkan verməyib, ölkənin milli qanunvericiliyi və beynəlxalq standartları pozularaq, bu seçkilər Azərbaycan xalqının azad iradəsini ifadə etməyib.

SMDT-nin 9 fevral 2020-ci il növbədənənar parlament seçkilərinin monitorinqinin ilkin nəticələrinə dair tövsiyələri aşağıdakılardır:

- Dairə Seçki komissiyaları və Mərkəzi Seçki Komissiyası qanun pozuntuları ilə bağlı bütün müraciət və şikayətləri dərhal araşdırmalı, bu prosesdə iştirak edən vəzifəli şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunması yönündə müfəviq tədbirlərini ictimaiyyətə çatdırmalıdır;
- Ölkədə siyasi azadlıqlarla bağlı müşahidə olunan siyasi böhranın aradan qalxması üçün siyasi hakimiyyət dövlətlə vətəndaşlar arasında siyasi inam yaratmağa cəhd göstərməli, siyasi məhbuslar tezliklə azad edilməlidir;
- Dövlət büdcəsindən maliyyələşən televiziyalarda siyasi plüralizm təmin olunmalı, hakim siyasi qüvvə vətəndaşların ifadə azadlığı, birləşmək və sərbəst toplaşmaq azadlığının müdafiəsi yönündə siyasi iradə nümayiş etdirməlidir;
- Seçki Məcəlləsinin yerli ictimai-siyasi təşkilatlar, ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosu və Avropa Şurasının Venesiya Komissiyasının tövsiyələri əsasında təkmilləşməsi təmin edilməlidir;
- Mərkəzi Seçki Komissiyası yerli və beynəlxalq müşahidəçilərin onlayn akkreditasiyası ilə bağlı addımlar atmalı, seçki dövründə namizədlərin qeydiyyatı və seçici fəallığı barədə ümumi məlumatlar deyil, daha təfəsilatlı və şəffaf məlumatlar paylaşmalıdır.

SMDT İdarə Heyəti

Bakı şəhəri

10 fevral 2020-ci il

Əlavə məlumat üçün:

E-poçt: emc.az2001@gmail.com

Telefon: +994503334674

Veb: www.smdtaz.org

Facebook: www.facebook.com/AZElections/

Twitter: @SMDT_EMDS

